

1992 РІК - ПОЧАТОК ВІДРОДЖЕННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

20 років тому, після десятків років забуття, на українських теренах поступово почали з'являтися перші кредитні спілки. Тоді для нового покоління кооператорів-ентузіастів ця справа видавалась досить цікавою, однак майбутнє цих установ, за відсутності жодного законодавчого забезпечення та, найголовніше, непопулярності у населення, ввижалося вельми туманним.

Наша сьогоднішня бесіда — з Президентом Національної асоціації кредитних спілок України Петром Козинцем, людиною, яка безпосередньо керувала процесом відродження та становлення КС, про перші роки діяльності очолюваного ним Оргкомітету, завдяки якому Україна долучилася до світового руху кредитних спілок.

— Петре Миколайовичу, як виникла ініціатива відкрити кредитні спілки в Україні?

— Ще у 1991 році делегація Верховної Ради України на чолі з тодішнім Головою Верховної Ради Л. Кравчуком відвідала з офіційним візитом Сполучені Штати Америки і Канаду. У ході візиту вони мали ряд зустрічей з представниками української діас-

пори у цих країнах, які познайомили їх з українськими кредитними спілками і представниками Всесвітньої Ради кредитних спілок (WOCCU). За результатами цієї поїздки Леонід Кравчук доручив більш детально вивчити це питання члену делегації, Голові Комісії Верховної Ради Василю Євтухову, який згодом до цієї роботи залучив і свого колегу, Голову іншої Комісії ВР Володимира Пилипчука. Згодом ці два члени Президії мали зустрічі з представниками

В.І. Євтухов, Голова Комісії ВР України, координував перші кроки відродження КС

Зустріч з В.М.Пилипчуком, Головою комісії ВР України, II міся, 1992 р.

міжнародного кредитно-кооперативного руху в Женеві, і за результатами тих зустрічей вони запросили делегацію WOCCU та представників української діаспори до України вивчити на місці можливість відродження кредитних спілок у нашій державі.

— Чому вибір зупинився саме на них?

— Це були політично нестабільні часи, коли у парламенті існувала прокомуністична більшість (239 із 450) та демократична меншість. При цьому, в обох таборах були як більш радикальні, так і помірковані. Василь Євтухов і Володимир Пилипчук, з одного боку, були з різних таборів, з іншого – обидва вони представляли помірковану частину тих таборів, націлену на розвиток промисловості та економічні реформи.

З В.І. Євтуховим під час II місії в Україні, 1992 р.

— Як була організована перша місія?

— У лютому 1992 року делегація у складі 9 осіб на чолі з Діном Махоном, який на той час очолював європейський офіс WOCCU в Женеві, прибула до України. Згідно з домовленістю, цей візит проходив коштом української сторони. Тоді довго вирішували, хто фінансуватиме перебування делегації в Україні, оскільки Укоопспілка, профспілки та інші структури відмовились займатися цим. Проте неабияку зацікавленість до делегації проявили Асоціація будівельних кооперативів (керівник Мерзляков) та Ліга підприємств з іноземним капіталом (керівник Погорелов), які згодом практично повністю оплатили перебування делегації. До речі, з огляду на сьогоднішній день, це були не такі вже великі гроші. На той час курс долара до карбованця становив 1:90, і повноцінне офіційне перебування делегації з дев'яти осіб понад тиждень в Україні вартувало близько тисячі доларів.

— Які заходи тоді були проведені?

— В ході перебування першої місії відбулися численні зустрічі в Комісіях Верховної Ради, Міністерстві фінансів, з підприєм-

В.Пилипчук, Голова Комісії ВР з економічних реформ, один із координаторів відродження руху КС від ВР України на Світовому форумі українських кредитівок в м. Києві

ницькими колами, громадськістю, декілька прес-конференцій та круглих столів. Члени делегації також відвідали ряд областей України, самим представницьким був виїзд до м. Кривий Ріг.

Цікаво, що далеко не одразу всі учасники зустрічей правильно зрозуміли принципи роботи та завдання кредитної кооперації. Деякі крупні бізнесмени одразу пропонували мільярдні економічні контракти та своє «покровительство».

— Яким чином особисто Ви долучились до процесу відродження кредитної кооперації в Україні?

— На той час я працював у Секретаріаті Комісії Верховної Ради України з базових галузей народного господарства, яку очолював Василь Євтухов. За дорученням Голови Комісії на мене було покладено опікування делегацією. Я забезпечував перебування іноземних делегацій в Україні, організовував прес-конференції, зустрічі у Міністерстві фінансів, Комісіях Верховної Ради і таке ін. Що цікаво, навіть після численних прес-конференцій з інформаційних повідомлень ЗМІ перший час було складно зрозуміти,

про що взагалі йдеться.

Пригадую, коли під час першої місії делегація мала відвідати ряд областей України, її прийом здійснювали або підприємницькі структури, або профспілкові чи громадські організації. Запамяталася зустріч в обкомі профспілок Дніпропетровської області, де виступи представників місії звучали англійською або українською мовою, перекладач перекладав російською, а мені доводилось перекладати з російської на українську і навпаки.

— Розкажіть, будь ласка, про другу місію українських провідників.

— Далі протягом кількох місяців тривало ділове листування, йшла підготовка другої місії з відродження руху кредитних спілок. До України вона прибула у червні 1992 року у складі 23 осіб. Місію очолювала Лісса Даннер, відповідальний представник ССА (Канадської кооперативної асоціації). До складу делегації входили також представники WOCCU, як і в першій місії, були представники міжнародної страхової компанії Кюна Мючуал. Ще задовго до того при Українській світовій кооперативній Раді був

створений комітет по сприянню відродженню кредитних спілок в Україні, який очолював Богдан Ватраль з м. Чикаго (США), у другій місії були представники цього комітету з Канади, Сполучених Штатів. У другій місії також був також Голова Ради Українських кооператив Австралії Мирослав Болюх.

В ході другої місії делегація відвідала майже всі області України,

Виступ П.Козинця на засіданні круглого столу, на якому було створено Оргкомітет по відродженню КС в Україні, 1992 р.

були проведені численні зустрічі, створені своєрідні ініціативні групи. Згідно з планом, на завершення перебування другої місії в Україні мав бути організований всеукраїнський круглий стіл за участю представників ініціативних груп з більшості областей, які відвідала делегація. Ініціативні групи були різні. В одних областях, де люди з більшим інтересом поставились до справи, на той час вже почали створюватись кредитні спілки. Але були і такі групи, які поставились до справи формально, про що свідчать протоколи про створення ініціативної групи певного міста у складі міського очільника, його водія і кухаря.

Під час круглого столу з активістами м. Кривий Ріг, II місія, 1992 р.

З протоколу № 1 засідання Всеукраїнського круглого столу по кредитових спілках (м. Київ, 19 червня 1992 року).

Г.О. Андрущук (віце-президент Українського руху підтримки малих підприємств, м. Київ): «Щоб заснувати кредитові спілки на Україні, потрібно створити закон для їх захисту. На мою думку, спілки потрібно створювати на базі кас взаємної допомоги».

І.М. Драгомірецька (голова Ради профспілки працівників зв'язку, м. Київ): «Кредитові спілки можуть створюватись на підприємствах, організаціях за галузевою ознакою на базі уже відживаючих кас взаємодопомоги. Ціль створення кредитових спілок — це допомога людям, а для цього потрібно провести велику організаційну роботу, щоб вони

знали, на що йдуть. Звичайно, для цього потрібно, щоб стабілізувалось економічне становище у нашій державі.

Кредитові спілки, які будуть створюватись, повинні об'єднувати всіх бажаючих незалежно від національних чи будь-яких інших ознак, як професійні спілки».

В. Кибальний (голова Криворізької профспілки працівників охорони здоров'я): «У нас уже створена кредитова спілка, але позичок ми ще не даємо, а проводимо організаційну роботу. Ми готові розвиватись. Нам допомогли представники місії, і бажано отримати від них оцінку роботи наших спілок».

З. Романів (Всеукраїнське товариство «Просвіта», м. Київ): «Хочу подякувати усім за допомогу. Ми вже маємо маленький досвід, створена організаційна комісія, яка буде вести роботу серед наших членів. Ми будемо створювати спілки по регіонах. Ми не згодні з пропозицією професійних спілок, нам з ними не по дорозі. Треба створити Закон про кредитові спілки».

П. Козинець (представник Верховної

Ради України): «Треба спочатку створити кредитові спілки, а потім розробити для них закон. Організації, які тут зібралися, не повинні створювати конфронтацію між собою. Кожен може створювати спілки за своїм статутом. Треба працювати при тих законах, які є, а потім врахувати всі помилки і ініціювати новий закон. Представники сьогоднішнього круглого столу повинні створити координаційну раду, яка вестиме роботу по Україні».

О. Завіруха (Українська кооперативна Рада Канади): «В Канаді працюють різні кредитні спілки. З сьогоднішніх виступів випливає, що і в Україні такі будуть створені. Ми повинні знати, яка саме допомога потрібна українському рухові».

С. Українець (Федерація незалежних профспілок України): «Ми повинні започаткувати координаційну раду, яка працюватиме на розвиток справи. Зі свого боку ми допомагатимемо у створенні кредитних спілок».

Б. Ватраль (управитель КС «Самопо-

міч», м. Чикаго, США): «Ми гадаємо, що кредитові спілки наразі допоможуть народові України. Це ваші кредитові спілки, і ви повинні самі їх створювати. Враховуючи місцеві умови. І зараз ми тут знадимось, щоб вам у цьому допомогти».

— **Хто координував увесь процес?**

— На той час я, займаючись основною справою у Секретаріаті Верховної Ради, за дорученням Голови Комісії по сумісництву координував усі ці питання. Ідея полягала у тому, щоб Верховна Рада допомагала справі відродження руху КС усіма потрібними контактами, а далі буде створена певна структура, яка і займатиметься подальшим його розвитком самостійно. Але коли у Будинку профспілок України зібрали всеукраїнський круглий стіл, то це засідання, враховуючи політичну складову питання та антагонізм різних політичних сил, теж перетворилося в протистояння. Один із тодішніх лідерів профспілок України заявив, що вони готові стати координатором і займатись безпосередньо розвитком кредитної кооперації в Україні. Паралельно існувала Асоціація захисту прав споживачів, яка теж претендувала на організацію та координування процесу (по аналогії, як це відбувалося в Росії). Крім того, серед учасників круглого столу була велика група представників просвітянських організацій, які теж заявили про готовність очолити процес.

— **Яким був результат засідання?**

Петро Козинець та Богдан Ватраль

— Згідно з домовленістю в Комісії ВР, після закінчення засідання круглого столу моє завдання полягало у передачі подальшого супроводу процесу тим, хто буде це питання розвивати далі. Але коли постало пряме питання, хто саме візьметься за його організацію, виникла політична перепалка між представниками профспілок і просвітянами у стилі

«Хто більший патріот?». Проблему з легкістю вирішив усім добре відомий кооператор та громадський діяч з Канади Ярослав Скрипник, який сказав: «Чого ви тут сперечаєтесь? Навіщо ділити гетьманську булаву? Ми уже півроку працюємо з Комісією Верховної Ради, особисто з Петром Козинцем та його колегами, і у подальшому будемо працювати з цими людьми, а ви можете і далі обирати собі що завгодно». Ось таким чином вийшло так, що всі питання про голосування одразу відпали, беручи до уваги авторитет пана Скрипника. А мені, по суті, незаплановано, довелось очолити Оргкомітет з відродження кредитних спілок в Україні.

— Як саме було створено Оргкомітет?

— Формування Оргкомітету відбувалось на ступним чином. Виборів як таких до Оргкомітету не було. З тих близько 50 осіб, присутніх на засіданні, хто хотів, добровільно входив до складу Оргкомітету, щоб на громадських засадах займатись подальшою розбудовою руху кредитних спілок, включаючи вирішення законодавчих питань. У результаті у списку опинились 18 людей.

У ході першої місії, коли вирішували,

Зустріч з О.О.Морозом, Головою комісії ВР, червень 1992 р.

хто буде цим займатись, під час перших засідань круглих столів, тривало «перетягування канату», хто буде головною силою. Укоопспілка, яка де-юре, є кооперативною організацією, цими питаннями займатись не захотіла і відмовилась надавати будь-яку підтримку. І коли в тих чи інших організаціях почали брати ініціативу на себе, такі спроби одразу відхилялися громадою, яка діяла за принципом «У нас було багато поводирів і командирів з різних політичних сил, але цю справу ми робитимемо самі. Ця справа поза політичною системою і не буде прив'язана до жодної політичної структури чи громадського об'єднання». У результаті так і склалося, на відміну від, скажімо, Польщі, де кредитні спілки створювались на базі відомої «Солідарності», яка була їх рушійною силою, чи Росії, де процесом опікувались представники Конфедерації товариств споживачів. В Україні відродження руху КС відбулося, по суті, на базі Верховної Ради за участю різних сил. До Оргкомітету увійшли і представники банкірів, перш за все, банку «АЖІО», представники профспілок, Товариства «Просвіта», бізнесових кіл, місцевих органів влади з облвиконкомів, журналісти.

Склад Оргкомітету з відродження кредитних спілок в Україні

1. Бабійчук Олександр Васильович — заступник голови Галицького комітету (м. Львів).
2. Кочетов Валерій Іванович — Спілка захисту споживачів Одеси.
3. Фалькович Григорій Аврамович — Асоціація захисту споживачів України.
4. Аржевітін Станіслав Михайлович — акціонерний банк «АЖІО».
5. Андрощук Геннадій Олександрович — віце-президент Українського фонду підтримки малих підприємств.
6. Попова Ліна Михайлівна — Асоціація захисту споживачів міст Запоріжжя, Дніпропетровська.
7. Удовиченко Володимир Петрович — голова міськвиконкому м. Славутича Київської області.
8. Гаврильчук Ірина Борисівна — відділ розвитку ринкових відносин при Київській обласній державній адміністрації.
9. Маковський Петро — кредитова спілка «Вигода», м. Стрий.
10. Українець Сергій Якович — Федерація незалежних профспілок України.
11. Драгомірецька Ірина Максимівна — голова Ради профспілки працівників зв'язку м. Києва.
12. Герасимова Галина Іванівна — правовий інспектор Української Ради профспілки працівників авіабудівної промисловості.
13. Фарафонова Олімпіада Іванівна — голова профспілки будівельників, член кредитної спілки, м. Кривий Ріг.
14. Перетятко Ірина Георгіївна — голова профкому а/п «Криворіжіндустбуд», член кредитної спілки, м. Кривий Ріг.
15. Проданчук Микола Георгійович — НДІ медико-екологічних проблем, м. Чернівці.
16. Дробака Ярослава Олександрівна — бухгалтер Всеукраїнського товариства «Просвіта».
17. Шпоть Олексій Сергійович — консультант-референт народного депутата, Голова правління ТУМ УкрНДІП.
18. Козинець Петро Миколайович — Верховна Рада України, консультант Комісії з питань розвитку базових галузей народного господарства.

— Ні, після створення Оргкомітету частина з тих, хто до нього добровільно залучились, в подальшому ніякої участі в роботі не брали. З іншого боку, постійно з'являлися нові люди, які активно працювали на спільну справу.

Так, за результатами засідання круглого столу в червні не знайшлося бажаючих увійти до складу Оргкомітету від Тернопільської області. Через місяць від Тернопільщини в комітеті вже працювала Тетяна Білько. Тоді ж до його складу увійшли Ростислав Гайдаєнко та Сергій Прищепов («АЖІО»). У 1993 році у складі Оргкомітету вже були Андрій Оленчик (м. Тернопіль), Микола Кадацький (м. Харків), Наталія Тіпка («АЖІО»), Валерій Кокотов (м. Кривий Ріг) та інші.

З першого складу найбільш активними залишались Сергій Українець, Ірина Драгомірецька, Петро Маковський, Геннадій Андрощук, Григорій Фалькович, Станіслав Аржевітін.

— Коли саме в незалежній Україні почала діяти перша кредитна спілка? Хто ще нава-

жився долучитися до нової та незнайомої на той час справи?

— Ще до приїзду першої місії в Україну

П'ять перших стажуванців від КС України з лідерами українського кооперативного руху США та Канади

питанням кредитної кооперації цікавився Станіслав Аржевітін, і ще у 1991 році був проведений ряд заходів по створенню кредитної спілки працівників банку «АЖІО», яка почала працювати з початку 1992 року.

Після відвідин делегацією Дніпропетровської області у лютому 1992 року, зразу ж після зустрічей з профспілками, у Кривому Розі на базі профспілкової організації медпрацівників була створена кредитна спілка «Самопоміч», яка, по суті, формувалась в умовах відсутності відповідного законодавства на базі профспілкової каси взаємодопомоги, але на принципах, які пропагувала та делегація.

Під час роботи другої місії в Україні на базі Товариства «Просвіта» була створена кредитна спілка «Вигода» у м. Стрий Львівської облас-

ті. Крім кредитної спілки, при банку «АЖІО» діяла система комісіонерів (фінансових посередників між банком та населенням). На базі цієї системи також почали створюватися кредитні спілки в різних регіонах України. Перш за все, це були Дніпропетровська, Кіровоградська та Херсонська області. До кінця 1992 року в нашій державі де-

факто існувало вже близько 10 кредитних спілок. Деякі з них — при профспілкових та просвітянських організаціях, інші — на базі комісіонерів при банку «АЖІО».

— **Повернімося до роботи Оргкомітету. Чим саме він займався?**

— Активно працювати Оргкомітет почав з

Представники руху КС США, Австралії, України та Канади під час прес-конференції в приміщенні ВР України, II місія, 1992 р.

перших же днів свого створення. Першочерговим завданням було розпочати консультації з державними органами влади щодо можливості легалізації діяльності кредитних спілок. Було проведено ряд переговорів з представниками Міністерства фінансів, Міністерства юстиції України, і вже на другому засіданні Оргкомітету, яке відбулося 16 липня, до прийняття Закону про кредитні спілки, був підготовлений проект роз'яснювального листа щодо порядку реєстрації та умов оподаткування кредитних спілок. У ньому, зокрема, значилось, що «1. Кредитові спілки легалізуються і діють відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян», як громадські організації. 2. Кредитові спілки звільняються від сплати реєстраційного збору та

Із заступником міністра фінансів України, II місяця, 1992 р.

користуються пільгами при сплаті податку на доходи...».

Крім того, Оргкомітет постійно працював з ініціативними групами в регіонах, кількість яких постійно збільшувалась, і займався розробкою законодавства про кредитні спілки.

Треба зазначити, що в жовтні на сесію Верховної Ради був винесений проект Закону «Про кредитні спілки», розроблений

Володимиром Пилипчуком. Під час голосування щодо його прийняття в першому читанні він був відхилений Верховною Радою. До речі, цей проект не знайшов підтримки і у членів Оргкомітету, оскільки не вирішував жодних організаційних можливостей для практичної діяльності кредитних спілок.

I місяця в Україну, 1992 р., ВР України

— Розкажіть про подальше розширення співпраці з представниками американської та канадської кредитної кооперації.

— У цей час Україну продовжували постійно відвідувати представники українських американських і канадських кредитних спілок та Всесвітньої Ради, які постійно співпрацювали з Оргкомітетом.

Окрім вищесказаного, Оргкомітет також займався формуванням першої делегації лідерів кредитних спілок України на тримісячне стажування у Сполучених Штатах. У результаті детального відбору Оргкомітет визначив кандидатури за погодженням з Централю українських кооперативів Америки (ЦУКА). Серед стажистів були Станіслав Аржевітін, Валерій Кибальний, Петро Маковський, Ірина Драгомирецька і Андрій Оленчик.

Того ж року вирішувалось питання про відкриття в Україні представництва з реалізації проектів USAID (США) та ССА (Канада). Оргкомітет займався легалізацією даних проектів в Україні, від вирішення усіх відповідних питань в органах державної влади до вибору та обладнання офісного приміщення.

З протоколу № 4 засідання Оргкомітету по створенню кредитних спілок в Україні (23 березня 1993 р.):

Порядок денний

1. Інформація кредитових спілок про свою діяльність (представники кредитових спілок).

2. Інформація про результати поїздки до США (Козинець П.М.).

3. Інформація про програму Всесвітньої Ради кредитових спілок (Дейл Мейджерс, Богдан Ватраль).

4. Про програму Канадської кооператив-

Зустріч з профспілковим активом м. Кривий Ріг, 1992 р, II місія в Україну

ної асоціації (Микуляк П.).

5. Про перспективні питання діяльності Оргкомітету (Козинець П.М.).

С.В. Прищепов (банк «АЖІО»): «При банку створена школа, де ведеться просвітницька робота щодо кредитних спілок, їх створення та принципів роботи. Вже готується друга група для навчання. Усі необхідні документи ми маємо завдяки колегам з Канади та США».

В.М. Кибальний (голова Криворізької профспілки працівників охорони здоров'я): «На сьогодні до нашої кредитової спілки входять 1800 осіб, 496 вже отримали кредити на суму 10 млн. купоно-карбованців. Спілку обслуговують 4 працівники. Розроблена комп'ютерна програма. Роботу стримує відсутність закону про кредитові спілки».

М.М. Кадацький (м. Харків): «Кредитова спілка — це специфічна організація. Ми взяли за основу дореволюційний досвід. Намагаємося робити так, щоб люди нам повірили і прийшли до нас як пайщики».

Дейл Мейджерс (ВРКС): «Ми бачимо, що ви вже багато зробили для розвитку кредитових спілок. Ми давно допомагаємо у цьому польським колегам. Я думаю, ви можете організувати поїздку до Польщі і на власні очі

побачити, як це відбувається, а також пройти там навчання. Крім того, ми дамо можливість членам вашого Оргкомітету поїхати на навчання до США. ООН зацікавлена в розвитку кредитових спілок на Україні і буде допомагати фінансово на технічні засоби і навчання».

— Як ішла реалізація проектів?

— Перший невеликий американський проект почав працювати в Україні влітку 1993 року. Це дало можливість Оргкомітету вести більш активну діяльність на його базі.

З кінця 1992 року штаб-квартирою Оргкомітету був офіс Українського союзу промисловців і підприємців (УСПП) на Хрещатику, 34, де я працював на той час директором департаменту. А з початком роботи американського проекту Оргкомітет отримав повне фінансове забезпечення, і з 1 вересня 1993 року він почав працювати на постійній основі на базі цього проекту. До його виконавчого органу тоді входили Ростислав Гайдаєнко, Наталя Мірошніченко, Ірина Дорошенко і я.

— У чому полягала лобістська робота Оргкомітету?

Зустріч з керівництвом WOCCU та КЮНА-Мючуал в м. Медісон, США, січень 1993 р.

— Восени 1993 року завдяки лобістським зусиллям членів Оргкомітету був підписаний Указ Президента України «Про Тимчасове положення про кредитні спілки». Оргкомітет безпосередньо займався розробкою типового Статуту кредитної спілки, який був згодом погоджений з Національним банком України. Це дало можливість уже на початку 1994 року абсолютно легально реєструвати кредитні спілки.

З протоколу № 6 засідання Оргкомітету по створенню кредитних спілок в Україні (26 січня 1994 року):

Порядок денний

- 1. Про Типовий статут кредитної спілки.*
- 2. Узгодження та реєстрація кредитних спілок.*
- 3. Підзаконні акти по розвитку кредитних спілок.*
- 4. Організаційна структура.*

Своє існування Оргкомітет припинив 9 червня 1994 року, коли була заснована Національна асоціація кредитних спілок України.

З Антоніо Гайосо, керівником Вашингтонського офісу WOCCU